

в різних регіонах України. Він прагне уникати кліше і заради цього залучає результати останніх досліджень. Наприклад, традиційне зображення українського селянства, пограбованого державою та дворянством, що опинилось через це в стані крайньої бідності, зараз ставиться під сумнів. Недавні роботи показують, що селяни, щонайменше в деяких регіонах Російської імперії та Галичини, змогли пристосуватися до умов, в які їх було поставлено, і особливо до зменшення розміру наділів. Те ж саме щодо стереотипу про «російського колективіста на противагу українському індивідуалістові», бо сучасні дослідження дозволяють побачити, «що російські селяни також показували прояви індивідуалізму».

Описуючи 20 – 30 роки ХХ сторіччя, А. Каппелер підкреслює, що інші народи також страждали від сталінських репресій (як і голод 1932 – 1933 рр.), але він наголошує на їхньому особливому розмахові в Україні та на драматичних наслідках тридцятих років не тільки для народу, але й для української культури.

Завдяки прагненню неукраїнського історика А. Каппелера вирішити деякі питання з історії України та змінити багато уявлень, поширених про неї на Заході, «Коротка історія України» є знаменним орієнтиром для західної аудиторії, проте не лише для неї. В разі перекладу українською мовою ця книга безумовно зацікавить і українського читача, який через численні історичні та політичні причини має ще багато чого дізнатися про минуле своєї країни. Очевидно, що праця А. Каппелера може бути широко рекомендована й російському читачеві, аби розвинути і змінити його уявлення про Україну, успадковані ним від російської та радянської історіографії. Але чи він готовий до цього?

Сільві Гер (Франція)

M. J. Mondzain. L'image naturelle. – Le nouveau Commerce, Paris, 1995. – 42 p.

«Апологією номіналізму образу» – ось як ми могли б назвати невеличку книжку М.Ж.Мондзен «Природний образ». Її автор є досвідченим фахівцем із візантійської теорії образу і видала ґрунтовне дослідження з цієї теми: «Образ. Ікона. Економія. Візантійські витоки сучасної образності».* «Я хочу сказати, – починає своє есе М.Ж.Мондзен, – що образ є скрізь. Він нас переповнює, він нас полонить. Під впливом образів ми зазнаємо краху в думці. Ідолопоклонниками і акефалами, ось ким, – закинуть мені, – стали ми через свою помилку». Відповідаючи на цей закид, дослідниця вдається з цією метою до поняття «Імажері», навряд чи відомого візантійським Іконопоклонникам та Іконоборцям: «Коли я назову Імажерією різноманітну сукупність проявів, обдарованих здатністю бути зображеними у зовнішній реальності чи бути такими для внутрішнього смислу, тоді те, що заслуговує імені образу стосовно

* Див. рецензію на цю книгу М.Ж.Мондзен – «Дух і літера», №1 – 2, с. 398 – 399.

погляду, відрізняється від цієї імажерії і підтримує стосунки з усією реальністю, об'єктивною і суб'єктивною». Апології цієї тези в книжці присвячено сорок два абзаци-афоризми. Насправді, ми надто часто націлені на те, що образ вже заангажований, як деякий рід, що охоплює все доступне для зору. Для нас образ має насамперед «оніричний» і передусім «двомірний» характер; між тим, ще у стародавніх греків «уява» асоціювалася з ліпленням і дотиком, тобто передбачала наявність великої кількості вимірів. Отже, «відшарувати», «вилушити» образ з його образного тіла не так вже й просто. Звідусіль видиме, звідусюди відкрите око тіло, як відомо, стало для Платона прообразом «Ідеї». Але, якщо шлях від образу до Ідеї досить очевидний, то зведення образу до «Ідеї образу» навряд чи можливе. Не існує ніякої сутності, котру можна було б прийняти за «Ідею» чи за «універсалію» образу. М.Ж.Мондзен пише: «Не існує такої сутності образу, котра б невидимо плавала над усіма образами на зразок платонівської ідеї, чи універсального поняття. Проте, я додам, що коли розповсюдити на платонівську форму те, що я мала стверджувати про образ, то можна отримати новий шанс уникнути ідеалізму, щоб знову повернутися на землю і віднайти в нашому образному ставленні до світу уявне і природне підґрунтя нашої істини».

М.Ж.Мондзен рішуче відкидає точку зору обивательського романтизму стосовно образу. Потрібний образ не ховається від нас, як звір за кущем. Його таємниця не так прихована явищем, як потаємні дверцята за барвисто розмальованим полотном. «Насправді, – резюмує М.Ж.Мондзен, – я визнала б за краще сказати, що образ є у тканині феноменів, котрі утворюють його глибоку крипту. Він не є ані об'єктом, що існує поза нами чи далеко від світу, ані більш-менш лабільним існуванням нашої суб'єктивності. Він не може існувати без нас, і саме тому він надходить у світ. Він є лише проявом по відношенню до нас вільної гри взаємознищень між світом і нами».

Читачі праць М.Ж.Мондзен мають унікальний шанс сьогодні, у час різноманітних феноменів «аудіо-відео», прилучитися до неперевершеної теоретичної витонченості середньовічної теорії образу.

В. Андрушко

Р. Дж. Колінгвуд. Ідея історії. – К., Основи, 1996. – 616 с.

Завдяки «Основам» читач має нагоду поміркувати разом із Р.Дж.Колінгвудом – одним із небагатьох тих мислителів, в кому поєдналися відданість філософії із майстерним володінням історичним ремеслом, – про співвідношення між історією та істориком. Саме це співвідношення Колінгвуд визначає як філософію історії, або, більш специфічно, як «ідею історії». Не дивно, що працю Колінгвуда дуже важко використовувати для навчання ремеслу історичного дослідження. Бо вона про інше, – про те, як історія взагалі може бути (с.66). І тому питання про історію в Колінгвуда постає як питання про